

Kikkerdril op straat

In het voorbijgaan heb ik al een paar keer gezien dat er iets ongewoons op de stoep ligt, het lijkt wel kikkerdril. Als ik stil sta om beter te kijken blijkt mijn vermoeden te kloppen, er liggen inderdaad kikkereitjes op straat, een doorzichtige gelei met zwarte bolletjes erin. Het zijn ongetwijfeld eieren van een bruine kikker, want het is half april en zo vroeg in het jaar is de groene kikker nog niet actief. Zou iemand de eitjes uit de sloot hebben gevist om ze mee naar huis te nemen en is onderweg de glibberige massa door de vingers geglipt? Hoe dan ook, erg triestig om dat prille leven zo op de harde stoeptegels te zien liggen. Het dril is nog vochtig, maar de zon zal daar snel een eind aan maken.

Reddingsactie

Haastig ben ik naar huis gegaan om een plamuurmes en een chineesdoos te halen, met het idee om te redden wat er te redden valt. Op de meeste plekken was het laagje gelei erg dun en stevig aan de tegels gekleefd, zodat ik met het plamuurmes de zwarte celkernen tot pulp schraapte. Die eitjes waren niet te redden. Slechts op één plek, waar een dikkere klont lag, is het mogelijk om een stukje dril van de straat los te krijgen en met de hand voorzichtig in de chineesdoos te schuiven. Wat een merkwaardig spul, zowel taai en plakkerig als slap en glibberig.

Daar sta ik dan met mijn doosje dril. Zal ik het in de dichtstbijzijnde sloot laten glijden of mee naar huis nemen? Het is heel fascinerend om de ontwikkeling van kikkerdril tot kikkertje te volgen, maar het is tevens een grote verantwoordelijkheid als je een dergelijk pleegouderschap op je neemt. Twee keer eerder heb ik een poging gewaagd en daarvan heb ik geleerd dat het niet zo eenvoudig is als het lijkt om kikkerdril op te kweken tot gezonde, levenslustige minikikkertjes. Mijn overpeinzingen worden onderbroken door een voorbijgangster, die ongevraagd begint uit te wijden hoe leuk het wel niet is voor de kinderen om de ontwikkeling van kikkerdril te zien.

De eerste dagen

Overtuigd door dit onverwachte pleidooi neem ik de eitjes mee naar huis. Daar schenk ik wat slootwater bij de klont en tot mijn verrassing begint er dadelijk een piepklein, zwart kikkervisje te spartelen. Even later zit de spartelaar met de rest van zijn familie in een plastic aquarium op de vensterbank in de keuken, een lichte plek maar niet in de volle zon of boven een verwarming.

De volgende dag hebben alle kikkervisjes het ei verlaten. Het zijn er naar schatting ruim dertig en dat is veel meer dan ik had verwacht toen ik de klont dril van de stoep haalde. Behoedzaam vis ik de jonge diertjes tussen de resten kikkerdril vandaan en huisvest ze opnieuw in het aquarium met schoon water en enkele waterplanten. Het is een tamelijk sloom clubje. Dikkopjes kun je ze nog niet noemen, het zijn zwarte stippen met een ijl staartje, een soort komma.

In dit zeer jonge levensstadium hebben kikkervisjes uitwendige kieuwen, die als piepkleine zwarte fliebertjes aan weerszijden van het kopje bungelen. Bij eerdere kweekpogingen had ik die kieuwen niet bewust gezien, maar later zag ik op zelfgemaakte foto's dat ze er wel

degelijk waren geweest. Destijds had ik mij voorgenomen om op te letten hoe lang het zou duren voordat deze uitwendige kieuwen zouden verdwijnen in de kieuwkamers. Het blijkt heel snel te gaan, want op de tweede dag is bij de meeste kikkervisjes al geen kieuw meer te bekennen.

Kleine schrokopjes

De slome komma's veranderen binnen enkele dagen in levendige dikkopjes met een gezonde eetlust. Met hun zuignapachtige bekje zitten ze aan van alles en nog wat te happen, maar vooral aan de waterplanten en op de bodem. Het dikke lijfje is voor een aanzienlijk deel gevuld met darmen, die als een roze spiraaltje door de dunne buikhuid heen schemert. Aan het achterlijf van de kikkervisjes bungelt vrijwel voortdurend een sliertje poep. Al spoedig is de bodem van het aquarium ermee bedekt en het is geen overbodige luxe om zo nu en dan het water te verversen.

Tijdens mijn eerste kweekpoging had ik gezien dat kikkervisjes zich ontzettend gulzig op een dode soortgenoot stortten. Dat deed mij vermoeden dat ze in gevangenschap te weinig eiwitrijke voeding kregen. Iemand maakte mij er op attent dat kikkervisjes graag vlokken visvoer eten en daar zijn ze inderdaad dol op. Ze krijgen dagelijks een bescheiden portie, die ze binnen enkele minuten verzwelgen. Het is grappig om te zien dat ze het voer niet opzoeken met hun ogen, maar ze gaan af op de geur of smaak in het water.

Na twee weken zijn de kikkervisjes goed gegroeid en ongeveer vier centimeter lang, waarmee ze ongeveer hun maximale lengte hebben bereikt. Enkele jaren geleden had een kennis van mij in zijn vijver reusachtige kikkervissen met een lengte van maar liefst twaalf centimeter. Het bleken larven te zijn van de groene kikker. Groene kikkervisjes kunnen overwinteren en in het volgende seizoen doorgroeien tot enorme afmetingen voordat ze de metamorfose tot kikker ondergaan. Bruine kikkervisjes doen zoiets niet en voltooiën hun jeugd in enkele maanden nadat ze uit het ei zijn gekropen.

De verschijning der pootjes

Bij het merendeel van de kikkervisjes zijn na twee weken de beginselen van achterpootjes te zien. Aanvankelijk hangen ze slap en vormeloos aan het achterlijf, maar na een weekje zijn het heuse kikkerpootjes, die al enigszins worden gebruikt. Nu de pootjes zich ontwikkelen lijkt de eetlust wat af te nemen en is bijvoeren nauwelijks meer nodig. Vaak liggen ze te luieren, hoewel ze aan de andere kant ook weer heel actief kunnen zijn. Soms friemelt een groepje met wild gespartel in een hoekje van het aquarium. Als ze op volle snelheid tegen de wand opzwemmen komen ze met hun hele lijfje boven water.

De voorpootjes laten wat langer op zich wachten dan de achterpootjes. Ongeveer een maand nadat ze uit het ei zijn gekropen, verschijnen er uitstulpingen op de plek waar je de voorpootjes zou verwachten. De voorpootjes ontwikkelen zich namelijk in de kieuwkamers en breken door de kieuwspleet heen op het moment dat ze volgroeid zijn. Bij eerdere kweekpogingen wist ik dat niet en was ik totaal verbijsterd dat er zomaar een voorpootje uit het niets verscheen. Vaak breken ze niet tegelijkertijd door en heeft het minikikkertje tijdelijk één voorpootje. In deze levensfase hangen ze vaker aan de oppervlakte of tussen de waterplanten. Ze liggen bovendien graag tegen elkaar aan.

De verschijning van de pootjes is heel opvallend, maar er verandert natuurlijk veel meer aan de kikkervisjes, zowel inwendig als uitwendig. Het uitwendige is goed te zien: ze worden slanker en krijgen de uiteindelijke lichaamsvorm van een kikker, de ogen worden groter, het staartje begint te slinken en het zuignapmondje wordt een echte kikkerbek.

Ontsnappen of verdrinken

Met het korter worden van het staartje neemt het zwemvermogen af. De piepkleine pootjes zijn nog niet zo effectief om te zwemmen en de kikkertjes krijgen nu duidelijk behoefte om ergens op te klimmen. Voor dat doel heb ik midden in het aquarium een grote natuursteen gelegd, die ruimschoots boven het water uitsteekt als een eiland. Toch zie ik dat de kikkertjes voornamelijk aan de wanden van het aquarium zoeken naar een plek om aan land te gaan. Soms klimmen ze recht tegen het plastic omhoog. Deze onverwachte klimvaardigheid heeft bij een eerdere kweekpoging geleid tot de ontsnapping van enkele kikkertjes, daarom heb ik nu als voorzorgsmaatregel de bovenkant van het aquarium met gaas afgedekt.

Tot mijn schrik zie ik op een morgen een kikkertje roerloos in de bak drijven, terwijl een ander aan het verdrinken is. Verdrinking is goed mogelijk, want nadat de voorpootjes zijn verschenen sluit de kieuwspleet en kunnen de kieuwen niet meer worden gebruikt om zuurstof uit het water op te nemen. Onmiddellijk heb ik de drenkelingen gevangen en apart gehuisvest in heel ondiep water, waarna ze gelukkig snel opknappen. Vervolgens heb ik het aquarium opnieuw ingericht met enkele bakstenen langs de rand, die net iets onder het wateroppervlak liggen, als eenvoudige mogelijkheid om aan land te gaan. Dit blijkt effectief, de bakstenen zijn een populaire zitplaats en verder heb ik geen verdrinkende kikkertjes meer gezien.

De vrijlating

Kikkers zijn beschermde dieren, die niet in gevangenschap gehouden mogen worden. Zodra de kikkertjes volgroeid zijn, moeten ze dadelijk worden vrijgelaten. Op de website van RAVON is te vinden dat dit stadium is bereikt als de kikkertjes vier pootjes hebben gekregen en het staartje is verdwenen. Eigenlijk vind ik het merkwaardig dat het wel is toegestaan om kikkerdril uit te kweken, terwijl de meeste mensen niet weten hoe ze dat moeten doen. Iemand vertelde mij dat hij kikkerdril in een zinken teil had gedaan, waarbij geen enkel kikkervisje uitkwam. Vermoedelijk waren de eitjes vergiftigd door zinkdeeltjes die in het water zijn opgelost. Er kan veel misgaan met kikkerdril, maar tot mijn grote opluchting waren deze keer alle kikkervisjes in goede gezondheid opgegroeid tot prachtige kleine kikkertjes van ongeveer één tot anderhalve centimeter lengte.

De ontwikkeling van ei tot kikkertje duurde ongeveer zes weken. Vermoedelijk benadert dit de maximale snelheid. Bij vrijwel alle natuurlijke processen heeft de temperatuur een grote invloed op de ontwikkelingssnelheid en daarom heb ik meerdere keren de watertemperatuur in het aquarium gemeten. Die bleek te liggen tussen 17 en 20 graden Celsius, enkele graden hoger dan ik heb gemeten in de bovenste laag van het slotwater (16 graden). Onder natuurlijke omstandigheden zoeken kikkervisjes vaak ondiepe plekken op, die door de zon worden beschenen.

Foto: <http://nl.wikipedia.org/wiki/Afbeelding:Rana.temporaria.eggs.jpg>

De staartloze kikkertjes heb ik vrijgelaten in het vijvertje in onze achtertuin. Overigens wilden ze niet in het water blijven en al spoedig wandelden overal minikikkertjes door de tuin. De eerste dagen na de vrijlating durfden we nauwelijks in de tuin te wandelen of het gras te maaien. Daarna zag ik de kikkertjes nog maar zelden, al keerden er gedurende de gehele zomer kleine aantallen terug naar ons vijvertje voor een zwempartijtje. Van mij mogen ze blijven!

Caroline Elfferich, augustus 2008